

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לא, תש"מ

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

תחיית העברית — מופת לאומות העולם

תחיית הדיבור העברי בדורותינו חדלה לעורר עניין רב בציבור שלנו. שאלות גורליות על עצם תחיית הלשון, על אפשרותה של תחיית הלשון, על הרחבת הלשון, על התאמתה לחיים המודרניים — שאלות אלו וכיוצא באלו, שהעסיקו את דור התחייה, נענו כמאליהן. וכיום המפעל הפכיר של תחיית הלשון אינו אלא נושא למחקר האקדמי.

ועכשיו, פשאנו עצמנו התרגלנו למציאות חדשה זו והפסקנו "להתרגש" ממנה, דוקא עכשיו החלו הממדים הנכונים של תחיית הלשון העברית חודרים לתודעתם של אומות העולם, בהיות העברית "הדוגמה הבלתי־רגילה ביותר של תחייה לשונית"¹.

עניינם של אומות העולם בתחיית לשוננו מביא מדי פעם אל בית האקדמיה ללשון העברית מבקרים נכבדים מאומות שונות (ומשונות . . .), המכתתים רגליהם ממרחקים, ועיניהם צמאות לראות וללמוד — ללמוד על מנת לעשות². השאיפה

1. מתוך אנציקלופדיה צרפתית לענייני פלשנות. ראה "לקט תעודות לתולדות ועד הלשון . . .", האקדמיה ללשון העברית, ירושלים תש"ל, עמ' 7.
2. [ואכן לא אחת נדרשה המזפירות המדעית של האקדמיה ללשון העברית להשיב על שאלותיהם של גופים רשמיים של מדינות באסיה

לכונן לשון לאומית היא פיוס נחלתן של כמה קבוצות אתניות המתעוררות לחיים עצמאיים, דוגמת האירים. מן הביקורים האחרונים באקדמיה ללשון העברית ראוי להזכיר במיוחד ביקור של משלחת באסקית בשנת תשל"ז.

מלים מספר על הבאסקים ועל לשונם:
הבאסקים יושבים באזור הררי על גבול ספרד-צרפת, ומספר דוברי הבאסקית נאמד בכשישים ריבוא. עם אלו יש למנות עוד כמה מאות אלפי באסקים, אוחזי לשונם, השרויים מחוץ לגבולות מולדתם, ועוד פהמה שעזבו את לשון אבותיהם ושוקדים פיוס על לימודה, מתוך רגשות לאומיים.
הלשון הבאסקית מיוחדת במינה, והיא מושכת מאז ומעולם את לבם של בלשנים. הבאסקית מצויה באזור מלפני פיבוש הרומאים, וככל הנראה מלפני נדידת העמים הגדולה

ובאפריקה, שעמדו — בראשית דרכן — חסרות ניסיון בסיגול לשונותיהן הלאומיות לצורכי המדינה בחינוך ובהוראה ובשימוש המעשי בפעולת המנגנון המנהלי, הכספי והמדיני במקום הלשון הקולוניאלית של המעצמה האירופית המסתלקת או העומדת להסתלק. המזכירות המדעית נענתה לבקשותיהן בכתב ובעל־פה בשיחות ארוכות עם פאן פוחן. צעיר מבני אחת המדינות של אפריקה עשה כאן שנים אחדות על חשבון ארצו, והרבה לבקר באקדמיה שלנו ולראות אותה בעבודתה. בן מדינה אחרת, אף היא באפריקה — בראשית דרכה כמדינה עצמאית — ניסה בשיחות ארוכות לקבל הדרכה בדרכי יצירת מונחים להוראה בבית־הספר, פדי לאפשר לתלמידי ארצו להשתמש — לפחות בשנות הלימוד הראשונות, ובהדרגה — בספרי לימוד, שאינם כתיבים בלשון המעצמה האירופית. ומדינה אסיינית חשובה ביקשה מן האקדמיה מידע על תחיית הלשון ועל דרכי פיתוחה בחיי המעשה המתפתחים].

לאירופה. ייחוסה הוא בגדר נעלם, ואף קשריה עם לשונות אחרות תלוי בהשערות: יש הקושרים אותה עם לשונות קאוקאז, יש הקושרים אותה עם לשונות צפון-אפריקה, יש המייחסים אותה אל הלשונות המקומיות, בנות בנותיה של האיברית הקדומה, לשונם של שוכני המערות בספרד בשחר התרבות. ואף על פי שבמשך אלף וכמה מאות שנה חיה הבאסקית בצלן של לשונות תרבות גדולות — הלאטינית, הצרפתית, הספרדית — לא נכחדה ולא ניטשטש ייחודה הטיפולוגי. תחיית הלשון תופסת אצל הבאסקים מקום חשוב ביותר במאבקם לעצמאות.

ובכן, בעקבות הביקור הנ"ל, מתקבלים באקדמיה ללשון העברית פרסומים שונים מטעם האקדמיה ללשון הבאסקית. בין השאר נתקבל ספר עבר-פרס, ושמז "הספר הלבן של האוסקארה"³, על מצבה ועל בעיותיה של הלשון הבאסקית, ונכלל בו פרק מאלף על לשונות "מיעוטים" אחדות, והעברית בכללן.

מה שנכתב בספר זה על העברית לא נכתב אלא בשביל הבאסקים עצמם, ואף על פי כן נאמרו שם דברים, שמן הדין שיישמעו גם באוזני אחינו בני ישראל.

אביא אפוא מובאות אחדות:

ואומה זו (ר"ל ישראל) סיפקה לנו בתחום הלשון, שהוא תחום עיסוקו של ספרנו, עוד חיזיון ראשון בסוגו:

3. ראה סקירה עליו ב"לשוננו" מג (תשל"ט), עמ' 305.

חיזיון של לשון פולחנית לחלוטין, מתה בתור פלי תקשורת⁴ במשך 1700 שנה, בירידה עוד בקרב אומתה למן המאה השביעית לפני הספירה; והיום — הלשון המדוברת, הממשית, המציאותית, של העם בישראל. ננסה למסור לקורא נתוני יסוד אחדים, פדי להסביר את המקרה הזה, היחידאי, של תקומתה של לשון מתה לחיים (עמ' 596–597).

השקעת כוחות זו תוצאותיה ידועות: העם היהודי החזיר לעצמו את הלשון הלאומית . . .

ספרות אלו אומרות יותר מפל דברי פרשנות; מכאן, שאין לנו אלא להוסיף מלים אחדות פדי לחזור ולהביע התפעלות מן המופת היהודי בתחום הלשון, במאבק הניצחון לתחיית לשונו הלאומית (עמ' 606).

ומתוך פרק הסיכום של הספר:

בניגוד לתוצאות הדלות שהושגו באירלנד [. . .], הפלא הישראלי גרם ללשון מתה בתור פלי תקשורת במשך 1700 שנה, שתהיה היום הלשון החיה והמשמשת לתקשורת השוטפת, בפיהם של 95% של דוברים. זהו לקח טוב לבאסקים (עמ' 669).

הודאה גמורה פל כך בשבח תחיית לשוננו לא זכינו שתיאמר עד ימינו מפל אומה ולשון. ודומה, שהפעם הצדק עמהם.

4. המושג "פלי תקשורת" משמש כאן במוכח הצר של לשון עממית

חיה.

היום, פשרוח של ספקנות מרחפת לפרקים על פנינו,
ונביאי הזעם שבקרבתנו מבפים על שבר לשון בת עמי, בואו ניקח
לקח טוב ומעודד מאומות העולם, שהם מודים בפיהם, שתחיית
העברית לקח טוב היא להם.

ר א ו ב ן ס י ו ו ן

מחיי המלים

רז. ח ק ל א י

בשנת תרנ"ז הופיע בהוצאת 'תושיה', בסדרת 'ספרי-עם',

הספר

אוליביר גולדסמיד

המוכיח מוקפילד [מוקפילד]

ספור.

מתרגם ע"י

דוד ילין

ווארשא, תרנ"ז

בדפוס האחים שולדבערג ושותפם

הספר יצא בעיצומה של 'המלחמה על המרחיבים',

שהכריז מ"ל ליליינבלום (ראה חוברתי 'הלשון הירושלמית'¹,

עמ' כח). דוד ילין הותקף אז גם הוא, בחציהם של אנשי

ה'חבצלת' השבועון הירושלמי החרדי, בגלל חידושי

הלשון המרובים שבתרגומו, אף כי יחסם של

1. "לשונונו לעם" ש"ב, כסלו תש"ם.